

Олеся ТОМЕНКО,
orcid.org/0000-0001-9528-8358
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри культури та соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури
(Київ, Україна) otomenko@gmail.com

МОВНА ОСВІТА В МИСТЕЦЬКОМУ ВИШІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

У статті вперше аналізується актуальна проблема мовної освіти в художньому виші за допомогою дистанційної комунікації. Така методика закладає не лише мовну, але і мовленнєву компетентність. Світова пандемія за останній рік перевела більшість країн світу на дистанційне спілкування в різних сферах.

Особливість вивчення української мови за професійним спілкуванням у художньому навчальному закладі полягає в різних засобах досягнення мовної та мовленнєвої компетентності. Насамперед, це володіння основами культури усного та писемного мовлення, а також практичні навички використовувати мовні знання в усіх сферах спілкування, особливо під час дистанційного навчання та у професійній діяльності. Сучасний комунікативний світ ставить такі вимоги до студента-художника чи студента-мистецтвознавця, які зобов'язують його чітко та логічно, грамотно сформулювати та донести думку, щоб отримати бажаний результат у навчальній, культурній чи науковій царині.

Способи комунікації за останній рік кардинально змінилися: світова пандемія звузила коло візуального спілкування, частково перевівши його у віртуальне. Проте потреба в отриманні якісного кінцевого результату лише урізноманітнила форми спілкування: онлайн-зустрічі та конференції, електронне листування, різноманітні навчальні платформи, дискусії. Грамотне володіння українською мовою, вміння чітко та однозначно сформулювати власну думку за таких умов набуло ще більшої актуальності.

У сфері мистецької освіти це особливо важливо, адже творча робота не може бути замкнена лише простором майстерні чи аудиторії. Результат будь-якої творчої діяльності повинен бути донесений до загалу. І від того, наскільки грамотними, переконливими та логічними будуть судження, висловлені в процесі дистанційної комунікації, залежить результат навчання, оцінювання, професійного зростання, успішної майбутньої професійної діяльності. У дослідженні також розглядаються кардинальні відмінності між живим та віртуальним (дистанційним) спілкуванням.

Ключові слова: українська мова, мовна і мовленнєва компетентність, художня освіта, дистанційна комунікація, митець, онлайн-спілкування, світова пандемія.

Olesia TOMENKO,
orcid.org/0000-0001-9528-8358
Candidate of Philological Science,
Associate Professor at the Department of Culture and Social-Gumanitary Sciences
National Academy of Fine Arts and Architecture
(Kyiv, Ukraine) otomenko@gmail.com

LANGUAGE EDUCATION IN THE FINE ART HIGHER SCHOOL: CURRENT CHALLENGE

The article is first to analyze the current problem of the language education in the fine arts academy, based not only on the language, but also on the speech competence through distance communication. The global pandemic shifted most countries of the world to the distance communication last year.

Such communication in the field of artistic education and professional activity is specific because of speech competence. First of all, this is knowledge of oral and written speech culture fundamentals, and practical language using skills in all areas of communication, especially during distance learning and professional activities. The current communicative world demands a student-artist or a student-art critic to communicate clearly and logically, to formulate and present a view correctly in order to achieve the desired result in the educational, cultural or scientific field.

Ways of communication changed dramatically over the last year: the global pandemic narrowed the scale of visual communication, partially transforming it into a virtual one. However, the need for a high-quality final result has only diversified the communication forms: online meetings and conferences, e-mail, various learning platforms, discussions, even online drawing classes. And the ability to present one's view clearly and unambiguously under such conditions is becoming more and more relevant.

This is of particular significance in the field of artistic education, because a creative work cannot be limited only to the space of the workshop or classroom. The result of any creative activity must be communicated to the public. And the

result of learning, assessment, professional growth, successful future professional activity depends on how convincing and logical the judgments expressed in the process of distance communication will be. The study also examines the fundamental differences between live (offline) and virtual (online) communication.

Key words: *Ukrainian language, language and speech competence, artistic education, distance communication, artist, online communication, global pandemic.*

Постановка проблеми. Мовна освіта в мистецькому закладі, зокрема в Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури, – одна із суттєвих складових частин у здобутті фахової освіти. Мовна компетентність є одним із засобів для здобуття повноцінної фахової освіти. Сучасна художня освіта, зокрема професійна освіта у вищих навчальних закладах, передбачає володіння не лише мовною, але і мовленнєвою компетентністю, яка визначається багатьма дослідниками як практичне володіння всіма видами мовленнєвої діяльності та основами культури усного та писемного мовлення, базовими вміннями і навичками використовувати мовні знання в різних сферах спілкування.

Проблеми, які ставить сучасний комунікативний світ, вимагають від студента-художника, студента-мистецтвознавця вміння грамотно донести свою думку та отримати бажаний результат у процесі комунікації чи то в культурній, чи в науковій царині, під час навчального процесу. На вирішення цих проблем і розрахований курс «Українська мова за професійним спрямуванням».

Способи комунікації за останній рік кардинально змінилися: світова пандемія звузила коло візуального спілкування, перевівши його у віртуальне, за якими закріпилися нові терміни: онлайн- та офлайн-спілкування. Проте потреба в отриманні якісного кінцевого результату лише урізноманітнила форми спілкування: онлайн-зустрічі та конференції, електронне листування, різноманітні навчальні платформи, дискусії, тренінги. А вміння грамотно та чітко сформулювати та висловити власну думку набуло актуальності.

Аналіз досліджень. У даному дослідженні вперше розглядаються основи викладання курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у сфері мистецької освіти за умов дистанційної комунікації. Комплексного дослідження теми не проводилося. Існують лише розрізнені інтернет-публікації, які охоплюють загальну проблему дистанційної комунікації.

Мета статті. Метою даного дослідження є аналіз живого та віртуального (дистанційного) спілкування в процесі вивчення української мови, які мають кардинальні відмінності та принципи.

Розгляд проблеми вивчення української мови студентами творчих спеціальностей в умовах дис-

танційної комунікації особливо важливий, адже мистецька робота не може бути замкнена лише простором майстерні чи аудиторії. Результат будь-якої творчої діяльності повинен бути донесений до загалу. І від того, наскільки переконливими та логічними будуть судження, висловлені в процесі дистанційної комунікації, залежить результат навчання, оцінювання, професійного зростання, успішної майбутньої професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Під поняттям комунікативної компетенції ми розуміємо вміння влучно використовувати засоби української мови в практиці живого, а тепер і дистанційного, спілкування, вміння переконувати співрозмовника, здатність швидко орієнтуватися в кожній конкретній ситуації спілкування, вміння встановлювати і підтримувати контакт із співрозмовником залежно від потреби змінювати стратегію, мовленнєву поведінку.

При цьому потрібно засвоїти та дотримуватися базових засад мовленнєвого етикету, які знадобляться в найрізноманітніших ситуаціях: під час вітання, вибачення, подяки, прохання, повернення уваги, знайомства, відмови чи згоди, побажань, що є актуальним і пі час дистанційного спілкування. Онлайн- та офлайн-спілкування мають кардинальні відмінності та принципи.

Варто зазначити, що під час живого спілкування із співрозмовником художник (митець) вловлює інтонацію розмови, зчитує жести і міміку, тембр голосу, може одразу зорієнтуватися у його потребах. Під час заочного спілкування (часом просто листування у соцмережах), як свідчить опитування студентів-художників, для розуміння потреб співрозмовника (який може стати потенційним замовником) не вистачає означених вище чинників. Тому під час дистанційної комунікації і набуває особливої ваги письмова мовленнєва компетентність.

Результат спілкування між студентом-художником та викладачем, як і між замовником творчої роботи та художником-виконавцем, насамперед залежить від майстерності провести діалог, влучно поставити питання, уточнити деталі, обговорити засоби, техніку, терміни виконання роботи. У другому випадку – також способи і терміни фінансової винагороди митця (виконавця).

Тому професійна комунікація повинна відбуватися в декількох напрямках: комунікативні

навички, які допомагають переконати замовника укласти угоду саме з вами, та юридична компетентність, яка дозволить обом сторонам дотримуватися домовленостей.

Для успішної комунікації потрібно уникати неоднозначних висловів, організовано побудувати свою розмову. Дослідники вважають, що жоден реципієнт не сприймає інформацію в точності такою, якою задумав відправник.

«Якщо одержувач неправильно інтерпретує повідомлення відправника, то в цьому завжди винен відправник. Це означає, що відповідальність за точну комунікацію лежить на відправникові» (О, 13.03.2021).

До дистанційної комунікації належить також самопрезентація у соцмережах, на різних інтернет-платформах і т.п. Особливістю такого спілкування у сучасних умовах є лаконізм, який можна означити навіть мінімалізмом, влучність початкових фраз чи візуального зображення, які передаватимуть суть цілого повідомлення. Як свідчить опитування студентів перших курсів творчих спеціальностей, розлогий текст у соцмережах має мінімальний відсоток бути прочитаним до кінця. Лише за умови влучної назви, неординарного початку тексту, цікавої картинки шанси на те, що текст буде прочитаний повністю, зростають у кільканадцять разів.

Тому цей факт потрібно особливо враховувати під час дистанційного спілкування у сьогоdnішніх умовах. Швидкість сприйняття онлайн-інформації та перенасиченість цією ж інформацією не сприяють її донесенню до реципієнта, не кажучи вже про засвоєння та осмислення.

Для студента-митця це може бути добірка власних творчих робіт із грамотним текстом (назва, техніка, розмір, коментар) або ж роздуми чи враження від робіт, проєктів, заходів, подій. А також комунікація в чатах, коментарі у соцмережах, ведення блогів.

Таким чином, опановуючи курс української мови за професійним спрямуванням, студенти вчаться вільно орієнтуватись у словниковому фонді української мови, ефективно використовувати її багатства у професійній діяльності, розширюючи межі функціонування рідної мови в сучасному українському суспільстві. Метою лінгвістичних навчальних курсів є не лише формування мовної майстерності студента, а й виховання національно свідомої особистості, якій притаманні чітка громадянська позиція і широта світогляду.

Як зазначає професор Лариса Масенко, розглядаючи мовну ситуацію в Україні, «існує два головних показники потужності мов. Перший – показ-

ник демографічної потужності, який визначається за кількістю носіїв певної мови стосовно загальної кількості населення території... Другий показник комунікативної потужності мови визначається за кількістю комунікативних сфер, які обслуговує кожна мова» (Масенко, 2007: 43). Тому державна мова, якою має послуговуватися освітянська сфера є, на нашу думку, визначальним показником комунікативно потужності нашої держави.

Мовна освіта в Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури – одна із суттєвих складових частин у здобутті фахової освіти. В історичному контексті можемо простежити, що від самого заснування академії до сьогоdnішнього дня мовний чинник відіграє неабияку роль у формуванні національних мистецьких інтенцій.

Від самого заснування академії, коли мистецький простір формувала потужна когорта митців світового рівня (Г. Нарбут, М. Бойчук, М. Жук, Ф. Кричевський, В. Кричевський, О. Мурашко та ін.), у їхній творчості простежувався національний смислетворчий рівень. Зокрема, можемо говорити про українську абетку та національні шрифти Григорія Нарбута, школу Михайла Бойчука. Їхня творчість була тісно пов'язана і з мовними пріоритетами.

Коли ж більшовицький режим охопив усі території СРСР, у тому числі й Україну, то і мистецький розвиток пішов іншим шляхом – шляхом соцреалізму, відірваного від національного коріння. Українська мова була витіснена з освітнього процесу як у школах, так і у вищих навчальних закладах (Масенко, 2004: 50). І мовою викладання у вишах стала на довгий час російська. Хоча не варто забувати і про окремі острівки національного (нонконформісти, шістдесятники), які окреслювалися як на мовному, так і на мистецькому рівні.

Як наслідок, і сьогоdnі маємо відгомін радянської мовної політики, що проявляється в мовному протистоянні під час викладання фахових дисциплін та формування національного світогляду. Хоча за 30 років Незалежності України створено всі законодавчі умови для функціонування української мови як державної у вишах як однієї з базових засад національної освіти.

Дистанційне навчання певним чином, ми вважаємо, обмежує форму спілкування. Хтось із учасників навчального процесу може «випасти» із практичного курсу оволодіння мовою та мовленнєвими компетенціями через технічні причини (неякісний зв'язок, відсутність звуку, перебування в некомфортних умовах, які не дають можливості вільно висловитися) або ж через особисті причини (замкнутість, боязливність). І викладачеві

досить важко в такому режимі вийти на повноцінний рівень спілкування, який забезпечує аудиторний простір за звичайних умов.

Висновки. Розглянувши в даному дослідженні умови та способи навчання та спілкування в дистанційному форматі, можна зробити висновки про те, що набуття мовної грамотності та мовленнєвої компетентності в художній освіті є актуальною

потребою. Результат дистанційного спілкування залежить від вміння чітко та однозначно донести свою думку, почути співрозмовника та виробити стратегію прийняття рішення. Подальші дослідження даної теми дозволять ефективніше використовувати онлайн-засоби для більш досконалого процесу вивчення української мови та спілкування в мистецькій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основні принципи комунікації. URL : https://stud.com.ua/27290/psihologiya/osnovni_printsipi_komunikatsiyi (дата звернення: 13.03.2021).
2. Масенко Л. Умовна Україна. Київ : Темпора, 2007. 87 с.
3. Масенко Л. Мова і суспільство. Постколоніальний вимір. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2004. 164 с.

REFERENCES

1. Osnovni pryncypu comunicaciji [Basic principles of communication]. URL: https://stud.com.ua/27290/psihologiya/osnovni_printsipi_komunikatsiyi (access date 13.03.2021). [in Ukrainian].
2. Masenko L. Umovna Ukrayina [Conditional Ukraine]. Kyiv : Tempora , 2007. 87 p. [in Ukrainian].
3. Masenko L. Mova i suspil'stvo. Postkolonial'nyy vymir. Kyiv : Vydavnychyj dim «KM Akademia», 2004. 164 p. [in Ukrainian].